

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN OKULA YÖNELİK TUTUM DÜZEYLERİ İLE KARIYER KAYGI DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN HIGH SCHOOL STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS SCHOOL AND CAREER ANXIETY LEVELS

Prof. Dr. Gürbüz OCAK^{1*}, Uzman Öğretmen, Kerem İÇEL², Öğretmen, Niyazi KAR³

¹ Afyon Kocatepe Üniversitesi, gocak@aku.edu.tr – 0000-0001-8568-0364

² MEB, keremichel@hotmail.com – 0000-0001-7087-7148

³ MEB, niyazikar03@gmail.com - 0009-0007-8199-5984

DOI NR. : 10.5281/zenodo.14481225

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri ile kariyer kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. İlişkisel tarama modeli kullanıldığı araştırmanın örneklemini 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılında Afyonkarahisar ilinde öğrenim görmekte olan 384 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma sürecinde veriler “Okula Yönelik Tutum Ölçeği” (OYTÖ) ile “Kariyer Kaygısı Ölçeği” (KKÖ) ile toplanmıştır. Verilerin analizinde frekans, yüzde, standart sapma, ortalama, bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi, pearson korelasyon katsayısı hesaplanması ve basit doğrusal regresyon analizleri yapılmıştır. Araştırma sonucunda lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri ile kariyer kaygı düzeyleri orta düzey olarak belirlenmiştir. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri ile kariyer kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ve aralarındaki ilişkinin negatif yönde orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Lise öğrencilerinin hem okula yönelik tutum düzeylerinde hem de kariyer kaygı düzeylerinde cinsiyet, sınıf kademeleri ve sosyoekonomik düzey değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeylerin, kariyer kaygı düzeylerini anlamlı bir şekilde yordamadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kariyer kaygısı, Lise öğrencileri, Okula yönelik tutum, Kaygı, Tutum

SUMMARY

The aim of this study is to examine the relationship between high school students' attitudes towards school and their career anxiety levels. The sample of the study, in which the relational survey model was used, consisted of 384 high school students studying in Afyonkarahisar province in the 2023-2024 academic years. During the research process, the data were collected with the “Attitude toward School Scale” (OSAS) and “Career Anxiety Scale” (CAES). In the analysis of the data, frequency, percentage, standard deviation, mean, independent sample t-test, one-way analysis of variance, Pearson correlation coefficient calculation and simple linear regression analysis were performed. As a result of the study, high school students' attitudes towards school and career anxiety levels were determined as medium level. There was no significant difference between high school students' attitudes towards school and career anxiety levels, and the relationship between them was found to be negative and moderate. A significant difference was found in high school students' attitude towards school and career anxiety levels in terms of gender, grade level and socioeconomic level variables. It was determined that high school students' attitudes

towards school did not significantly predict their career anxiety levels.

Keywords: Career anxiety, High school students, Attitude towards school, Anxiety, Attitude

1. Giriş

Öğrenme, insanın doğduğu andan itibaren başlayan, zamandan ve mekândan bağımsız bir süreçtir (Türüdü, 2019). Öğrenmeyi tanımlamak her zaman kolay değildir ve tek bir tanım bulmayı çok zorlaştıran birçok karmaşıklık ve özellik nedeniyle bazen belirsiz görünebilir (Nagel & Scholes, 2016). Öğrenme, işlevsel olarak deneyim sonucu davranışta meydana gelen değişiklikler, mekanik olarak ise deneyim sonucu organizmada meydana gelen değişiklikler olarak tanımlanmaktadır (De Houwer, Barnes-Holmes & Moors, 2013). Bilginin nesiller arası aktarımı insanlığın başlangıcından bu yana bir zorunluluk olmuştur (Türüdü, 2019). Toplumlar geliştikçe iş bölümü de değişir. Çalışma hayatı uzmanlık gerektirir. Günümüzde uzmanların geniş bir bilgi ve beceri yelpazesine sahip olmaları gerekmektedir. Aile, sokak ve işyerinde edinilecek deneyimler, giderek gelişen ve çeşitlenen teknolojileri aktaramamaktadır. Vatandaşlık görevlerinin yerine getirebilmesi için gereken bilgi, beceri ve değerler, ortak öğrenme yoluyla herkese eşit şekilde aktarılabilir. Belirtilen bu durumlar eğitimin okulu yani kurumu olarak karşımıza çıkar (Fidan, 2012). Okulda öğrenme; konu, bilgi, anlayış ve becerilerin öğretme yoluyla kazanılmasıdır. Öğrenme ve hafıza üzerine yapılan araştırmalar, öğretmenlere okul öğretimini anlama ve geliştirme konusunda

faydalı temel bilimsel bilgiler sağlar (Manaher, 2009). Okullarda öğrenim gören kişilerin okul ortamına gösterdikleri tutumlar ve bu tutumlarla ilişkili olan faktörler de bilgi ve beceri açısından önemlidir (Sözbilir, Akıllı ve Ozan, 2010).

Tutum kavramı, kişilerin; düşüncelere, objelere, kurumlara, gerçekleşen hadiselere ve başka insanlara yönelik fikir, his ve hareketleri düzenler. İnsanlar birçok konuda farklı tutumlar edinebilirler. Bir şahısın bir şeye karşı tutumu olabilmesi için bu objenin kişi için ruhsal bir anlam taşıması gerekmektedir (Çetin, 2012). Okula yönelik tutum kavramı, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olarak üç farklı boyut altında ele alınan tutumlardan etkilenir (Gülcemal, 2019). Okula yönelik bilişsel tutum, büyük ölçüde öğrencilerin akademik ve kişisel gelişimlerinde ve kariyer planlamalarında okulun önemine ilişkin düşüncelerini içermektedir. Okul tutumunun duyuşsal boyutuna bakılacak olursa, öğrencilerin okulu sıkıcı ya da eğlenceli bulmaları, okulda kendilerini sakin ya da rahatsız hissetmeleri ve okula bağlılıkları ile ilgilidir. Okul tutumunun davranışsal boyutlarının, öğrencilerin okulla ilgili çalışmalarda gösterdikleri performans, derse katılımları ve ders etkinliklerinde gösterdikleri uğraşı ile ilgili olduğu ifade edilebilir (Cheng & Chan, 2003). Öğrencilerin okula yönelik tutumları aynı zamanda öğrencilerin okul performansına ve akranları ve öğretmenleriyle olan benzersiz etkileşimlerine veya belirli bir akademik kariyeri konusundaki veya ders dışı etkinlikler yoluyla öğrenme deneyimlerine de dayanmaktadır (Lee, 2016).

Kariyer kavramı, insanların yaşamları boyunca yaptıkları işler ve bu mesleklerde kaydettikleri ilerlemedir. Kaygı, gelecek korkusu ve endişesidir. Kariyer kaygısı, kişinin kariyerine ilişkin hissettiği belirsizlik, endişe ve korku durumudur. İnsanlar hayatlarının çoğunu iş yerinde geçirdikleri için kariyer planlaması kişiler için önem arz eder. Lise aynı zamanda kariyer planlarının ilk adımı olan en kritik yıldır (Akbaş, 2019). Lise yılları üniversiteyi tercih ettikleri ve dolayısıyla kariyerlerinin başlangıcı olacak mesleği seçtikleri önemli bir dönemdir. Ailenin, arkadaşların, öğretmenlerin ya da kendilerinin bu dönemi etkileyen tutumları da olumsuz etki yapar ve kişinin içinde bulunduğu durum kaygısını etkiler (Okutan ve Akbaş, 2019).

Öğrencilerin okulla ilgili olumlu ve olumsuz düşünceleri vardır. Okula ilgi duyan ve hevesli olan öğrenciler olumlu tutuma sahip olup, okula daha iyi uyum sağlayabilmekte ve sınıfta daha kolay öğrenebilmektedirler. Bu durum okulla ilgili olumsuz düşüncelere, okulda olmaya ya da okulla ilgili olumsuz duygusal nitelikleri ifade etmeye kadar uzanan çift yönlü bir özellik olarak ifade edilebilir (Bloom, 1995). Okulunu sevmeyen, okula gitmekten hoşlanmayan, okula gitmekten nefret eden, okulda eksiklikleri olan bir öğrencinin, okulu seven bir öğrenciyle aynı akademik performansı göstermesi beklenemez (Alicı, 2013).

1.1. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada, lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri ile kariyer kaygı düzeylerinin hangi düzeyde ve ne yönde

olduğunun ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri ile kariyer kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin bilinmesi sonraki yapılacak olan çalışmalara yardımcı olabileceği için önemlidir.

1. 2. Araştırmanın Amacı

Öğrencilerin okula karşı ilgileri, merakları ve tutumları her dönem kendi içerisinde değişim yaşayarak devam eder. Okula karşı bu değişim gelecekte olmak istedikleri mesleği de etkiler. Etkilenen öğrencilerin kariyer sürecinde kaygıya neden olabilir. Kaygı, öğrencilerin başarılarını etkileyen bir durumdur. Atık'e (2016) göre, öğrencilerinin okula karşı tutumlarının akademik başarılarını etki ettiğini ifade etmiştir. Bu çalışmanın amacı, öğrencilerin okula yönelik tutumları mesleki süreç içerisinde kariyerini nasıl etkilediğini incelemek ve arasında anlamlı bir farkın olup olmadığına bakmaktır. Araştırma, ana problem ve alt problemler çerçevesinden hareketle, amacı kapsamında ortaya çıkartılmıştır.

1. 3. Araştırmanın Problemi

Lise öğrencilerin okula yönelik tutum düzeyleri ile kariyer kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1. 3. 1. Alt Problemler

1. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri nasıldır?
2. Lise öğrencilerinin kariyer kaygısı düzeyleri nasıldır?
3. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4. Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarına göre cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarına göre sınıf kademeleri değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutumlarına göre sınıf kademeleri değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?
7. Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarına göre sosyoekonomik düzey değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?
8. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutumlarına göre sosyoekonomik düzey değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?
9. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları ile kariyer kaygısı eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
10. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri, kariyer kaygı ve sınıf düzeylerinin ortak etkisine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
11. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları, kariyer kaygı düzeylerinin yordayıcısı mıdır?

2. YÖNTEM

2. 1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli, Singh'e (2007) göre nicel araştırma desenlerinden kesin sonuç araştırmalarda kullanılan tarama modellerinden ilişkiyel taramadır. İlişkiyel

tarama modelinde, iki ya da daha fazla sayıda değişkenin aralarındaki ilişkiler ve değişkenler arasında ki değişimin varlığı incelenir (Büyüköztürk vd., 2012). Bu araştırmada lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri ile kariyer kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlandığından ilişkiyel tarama modeli kullanılmıştır.

2. 2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evren ve örneklemini Afyonkarahisar il merkezinde yer alan bir lise, yine Afyonkarahisar'da yer alan iki farklı ilçelerde olan liseler oluşturmuştur. Çalışmaya 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılında öğrenim gören 384 lise öğrencisi dâhil edilmiştir. Örneklem belirlenirken seçkisiz (rastgele) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004) tarafından belirlenen örneklem büyüklüğüne göre 10 bin kişi için örnekleme 370 kişidir. Bu araştırmada 388 öğrenciye ulaşılmış fakat cevapları tam olmayan 4 veri çıkartılarak toplam 384 veriyle analiz edilmiştir. Örnekleme ait demografik bilgiler Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1. Örnekleme Ait Bazı Demografik Bilgiler

Değişken	Alt Grup	f	%
Cinsiyet	Kadın	241	62.8
	Erkek	143	37.2
	Toplam	384	100
Sınıf	9. Sınıf	82	21.4
	10. Sınıf	95	24.7
	11. Sınıf	57	14.8
	12. Sınıf	150	39.1
	Toplam	384	100
Gelir düzeyi	Düşük	83	21.6
	Orta	98	25.5
	Yüksek	203	52.9
	Toplam	384	100

2. 3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, Alıcı (2013) tarafından geliştirilen “Okula Yönelik Tutum Ölçeği” (OYTÖ) ile Gündüz ve Yılmaz (2016) tarafından geliştirilen “Kariyer Kaygısı Ölçeği” (KKÖ) ile toplanmıştır. OYTÖ, 12’si olumlu, 8’i olumsuz olan 20 maddelik 5’li Likert tipi ölçektir. Ölçeğin tamamı ve alt bileşenleri için Cronbach Alfa güvenilirliği sırası ile 0,91; 0,87; 0,81 ve 0,79’dur. DFA sonuçları, faktör yapısının veriyle uyumlu olduğunu göstermiştir. Ölçek, öğrencilerin okula yönelik tutumları için güvenilir ve geçerlidir (Alıcı, 2013). KKÖ, ise yine beşli likert tipinde 14 maddelik bir ölçektir. Ölçeğin iki boyutu vardır. Bunlar: Aile etkisinden kaynaklı kaygılar ile meslek seçimine yönelik kaygılardır. Meslek seçimi kaygısı ölçeğinin güvenilirliği 0,797, aile etkisi kaygısı ölçeğinin güvenilirliği ise 0,742 olarak bulunmuştur. Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ölçek geliştirme sürecinde kullanılmıştır (Gündüz ve Yılmaz, 2016).

2. 4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler, Afyonkarahisar ilinde öğrenim görmekte olan lise öğrencileriyle toplanmıştır. OYTÖ ile KKÖ, lise öğrencilerine dağıtılarak gerekli açıklamalar yapılmış ve ölçeklerin doldurulması istenmiştir. Elde edilen veriler bilgisayar ortamında istatistik programıyla analiz edildi. Yapılan normallik testi sonucunda basıklık katsayılarının -0.085 ile -0.512 arasında olduğu ve çarpıklık katsayılarının $.397$ ile -1.21 arasında olduğu görülmüştür.

Tabachnick ve Fidell (2013) verilerin normalliğini $-1,5$ ile $+1,5$ arası kabul eder. Verilerin normallik varsayımını karşıladığı anlaşıldığından parametrik testler yapılmasına karar verilmiştir. Bundan başka verilerin homojenliğini belirlemek için parametrik testlerin bir diğer koşulu olan Levene testi kullanılmış ve verilerin homojen olduğu görülmüştür ($p>.05$). Verilerin normal dağıldığı tespitinden sonra aritmetik ortalama, yüzde, standart sapma ve frekans gibi betimsel istatistikler ve bağımsız örneklem t-testi, tek ve iki yönlü varyans (ANOVA), Pearson korelasyonu ve basit doğrusal regresyon analizleri yapılmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde alt problemlere göre elde edilen bulgular sunulmaktadır.

1. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri nasıldır?

Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeylerini belirlemek amacıyla betimsel istatistiklerden yararlanılmış ve elde edilen bulgular Çizelge 2’de gösterilmiştir.

Çizelge 2. Lise öğrencilerinin Okula Yönelik Tutum Düzeyleri

Mad deler	F/ %	1	2	3	4	5	\bar{x}	S	Düzye S
Mad de 1	f %	27 7.0	34 8.9	64 16.7	10 2.7	15 3.9	3.84	1.23	Katılıy rum
Mad de 2	f %	25 19.5	12 6.32	76 19.8	49 12.8	58 15.1	2.71	1.32	Kararsı zım
Mad de 3	f %	53 13.8	11 4.29	10 2.26	62 16.1	52 13.5	2.85	1.23	Kararsı zım
Mad de 4	f %	71 18.5	11 6.30	86 22.4	63 16.4	48 12.5	2.74	1.28	Kararsı zım

Mad de 6	f	74	10	67	79	64							
	%	19	0	17	20	16	2.	1.					Kararsızım
		.3	.26	.4	.6	.7	.89	.37					
Mad de 7	f	72	92	87	72	61							
	%	18	24	22	18	15	2.	1.					Kararsızım
		.8	.0	.7	.8	.9	.89	.34					
Mad de 8	f	80	13	82	49	42							
	%	20	1	21	12	10	2.	1.					Katılıyorum
		.8	.34	.4	.8	.9	.58	.25					
Mad de 9	f	81	11	61	69	59							
	%	21	4	15	18	15	2.	1.					Kararsızım
		.1	.29	.9	.0	.4	.76	.37					
Mad de 10	f	75	74	12	69	44							
	%	19	19	2	18	11	2.	1.					Kararsızım
		.5	.3	.31	.0	.5	.82	.25					
Mad de 11	f	63	94	89	87	51							
	%	16	24	23	22	13	2.	1.					Kararsızım
		.4	.5	.2	.7	.3	.91	.28					
Mad de 12	f	47	88	73	94	82							
	%	12	22	19	24	21	3.	1.					Kararsızım
		.2	.9	.0	.5	.4	.19	.33					
Mad de 13	f	47	82	67	10	81							
	%	12	21	17	7	21	3.	1.					Kararsızım
		.2	.4	.4	.27	.1	.24	.33					
Mad de 14	f	90	92	72	65	65							
	%	23	24	18	16	16	2.	1.					Kararsızım
		.4	.0	.8	.9	.9	.79	.41					
Toplam							3.	.8	Kararsızım				
							29	01					

Çizelge 3'te görüldüğü üzere, lise öğrencilerinin KKÖ'nin tümünden aldıkları puan ortalamaları $\bar{x}=3.29$ 'dur. Buna göre lise öğrencilerinin kariyer kaygısı düzeyi puanlarının "kararsızım" düzeyinde olduğu ve kariyer kaygı düzeylerinin orta seviyede olduğu göstermektedir. Ölçek maddelerine bakıldığında, en yüksek düzeydeki maddeler "Üniversitede eğitim almak istediğim alanı aileme yeterince anlatamamaktan kaygılanıyorum." $\bar{x}=4.23$, "Seçmek istediğim mesleğe ailemin engel olacağından endişeleniyorum." $\bar{x}=4.15$, "Ailemin meslek seçimiyle ilgili kararlarımı onaylamayacağı düşüncesi beni huzursuz ediyor." $\bar{x}=3.96$ olarak bulunmuştur.

3. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri, cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için t-testi uygulanmış ve Çizelge 4'de gösterilmiştir.

Çizelge 4. Lise öğrencilerinin Okula Yönelik Tutum Düzeyleri puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	X	SS	d	t	p
OYT	Kadın	24	54.24	14.937			
	Erkek	14	60.89	19.056			
	Toplam	38					
							4

* $p<.05$

Çizelge 4 incelendiğinde öğrencilerin okula yönelik tutum düzeyleri cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=-3.800$, $p=.000$; $p<.05$). Buna göre, erkek öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri ($\bar{x}=60.8951$) kadın öğrencilerinin tutum düzeylerinden ($\bar{x}=54.2407$) daha yüksektir.

4. Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarına göre cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?

Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarına göre cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için t-testi uygulanmış ve Çizelge 5'de gösterilmiştir.

Çizelge 5. Lise öğrencilerinin Kariyer Kaygı Düzeyleri puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	X	SS	d	t	p
KK	Kadın	24	44.30	10.946	1	-4.090	* .000
	Erkek	14	49.05	11.090			
	Toplam	38			3		
		4					

*p<.05

Çizelge 5 incelendiğinde öğrencilerin kariyer kaygılarına göre cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık göstermektedir (t=-4.090, p=.000; p<.05). Buna göre, erkek öğrencilerinin kariyer kaygı düzeyleri (\bar{x} =49.0559) kadın öğrencilerinin kaygı düzeylerinden (\bar{x} =44.3071) daha yüksektir.

5. Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarına göre sınıf kademeleri değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?

Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarına göre sınıf kademeleri değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için tek yönlü ANOVA analizi uygulanmış ve Çizelge 6'da gösterilmiştir.

Çizelge 6. Lise öğrencilerinin Kariyer Kaygı Düzeyleri puanlarının sınıf kademelerine göre tek yönlü ANOVA sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	X	SS	d	f	p	Farklılık
-------------	---------	---	---	----	---	---	---	-----------

								Kaynağı		
KK	9. sınıf	8	3.5	.76	2	21	3	9-10		
		2	66	2				9-11		
	10. sınıf	9	3.1	.80	5	28	44	6	10-9	
		6	6							
	11. sınıf	5	3.0	.73	7	03	48	3	3	
		7	8	3					7. 63	
	12. sınıf	1	3.3	.79	5	52	44	9	6	11-9
		0	9							11-
	Toplam	3	3.2	.80	8	911	16	4	9	12-
		4								11

*p<.05

Çizelge 6 incelendiğinde öğrencilerin kariyer kaygılarına göre sınıf kademeleri açısından anlamlı bir farklılık göstermektedir (p=.000; p<.05). Farklılığın hangi grupta farklılaştığını tespit etmek için Post Hoc (Çoklu Karşılaştırma) testlerinden yararlanılmıştır. Varyansların homojen dağıldığı (p=.638; p> .05) tespit edildiği için Tukey HSD testi uygulanmıştır. Bu test sonucunda, 9. Sınıf ile 10. Sınıf arasında (p=.001; p<.05), 9. Sınıf ile 11. Sınıf arasında (p=.000; p<.05) ve 11. Sınıf ile 12. Sınıf arasında (p=.022; p<.05) olduğu görülmüştür.

6. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutumlarına göre sınıf kademeleri değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?

Lise öğrencilerinin okula yönelik tutumlarına göre sınıf kademeleri değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için tek yönlü ANOVA analizi uygulanmış ve Çizelge 7'de gösterilmiştir.

Çizelge 7. Lise öğrencilerinin Okula Yönelik Tutum Düzey puanlarının sınıf kademelerine göre tek yönlü ANOVA sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	X	SS	d	f	p	Farklılık Kaynağı
OYT	9. sınıf	8	2.6	.89				9-10 9-12
	10. sınıf	9	3.1	.83				10-9 10-11 10-12
	11. sınıf	5	2.6	.82	3	6.	*	11-10
	12. sınıf	1	2.8	.77	5	8	02	12-9 12-10
	Toplam	3	2.8	.84	8	35	38	
		4	9	5				

*p<.05

Çizelge 7 incelendiğinde öğrencilerin okula yönelik tutum düzeylerine göre sınıf kademeleri açısından anlamlı bir farklılık göstermektedir (p=.001; p<.05). Farklılığın hangi grupta farklılaştığını tespit etmek için Post Hoc (Çoklu Karşılaştırma) testlerinden yararlanılmıştır. Varyansların homojen dağıldığı (p=.359; p> .05) tespit edildiği için LSD (Least Significant Different) testi uygulanmıştır. Bu test sonucunda, 9. Sınıf ile 10. Sınıf arasında (p=.000; p<.05), 9. Sınıf ile 12. Sınıf arasında (p=.045; p<.05), 10. Sınıf ile 11. Sınıf arasında (p=.002; p<.05) ve 10. Sınıf ile 12. Sınıf arasında (p=.017; p<.05) olduğu görülmüştür.

7. Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarına göre sosyoekonomik düzey değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?

Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarına göre sosyoekonomik düzey değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için tek yönlü ANOVA analizi uygulanmış ve Çizelge 8'de gösterilmiştir.

Çizelge 8. Lise öğrencilerinin Kariyer Kaygı Düzey puanlarının Sosyoekonomik durumlarına göre tek yönlü ANOVA sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	X	SS	d	f	p	Farklılık Kaynağı
KK	Düşük	8	3.1	.76				düşük- yüksek
	Orta	9	3.2	.80				
	Yüksek	2	3.3	.73	3	3.	*	yüks ek- düşük
	Toplam	3	3.2	.80	8	16	9	
		4	911	9				

*p<.05

Çizelge 8 incelendiğinde öğrencilerin kariyer kaygılarına göre sosyoekonomik durumları açısından anlamlı bir farklılık göstermektedir (p=.035; p<.05). Farklılığın hangi grupta farklılaştığını tespit etmek için Post Hoc (Çoklu Karşılaştırma) testlerinden yararlanılmıştır. Varyansların homojen dağıldığı (p=.650; p> .05) tespit edildiği için Tukey HSD testi

uygulanmıştır. Bu test sonucunda, lise öğrencilerinin düşük gelir düzeyi ile yüksek gelir düzeyi arasında ($p=.027$; $p<.05$) olduğu görülmüştür.

8. *Lise öğrencilerinin okula yönelik tutumlarına göre sosyoekonomik düzey değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?*

Lise öğrencilerinin okula yönelik tutumlarına göre sosyoekonomik düzey değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için tek yönlü ANOVA analizi uygulanmış ve Çizelge 9’da gösterilmiştir.

Çizelge 9. *Lise öğrencilerinin Okula Yönelik Tutum Düzey puanlarının Sosyoekonomik durumlarına göre tek yönlü ANOVA sonuçları*

Değişkenler	Gruplar	N	X	SS	df	f	p	Farklılık Kaynağı
	Düşük	8	2.7	.85				düşük-yüksek
		3	38	01				
	Orta	9	2.6	.70				
		8	70	59				
OYT	Yüksek	2	2.9	.88	3	4.	*	yüksek-düşük
		0	55	65	8	54	01	
		3	4	6	4	4	1	
	Toplam	3	2.8	.84				
		8	35	38				
		4	9	5				

* $p<.05$

Çizelge 9 incelendiğinde öğrencilerin okula yönelik tutum düzeylerine göre sosyoekonomik durumları açısından

anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p=.011$; $p<.05$). Farklılığın hangi grupta farklılaştığını tespit etmek için Post Hoc (Çoklu Karşılaştırma) testlerinden yararlanılmıştır. Varyansların homojen dağıldığı ($p=.058$; $p>.05$) tespit edildiği için LSD (Least Significant Different) testi uygulanmıştır. Bu test sonucunda, lise öğrencilerinin düşük gelir düzeyi ile yüksek gelir düzeyi arasında ($p=.047$; $p<.05$) ve orta gelir düzeyi ile yüksek gelir düzeyi arasında ($p=.006$; $p<.05$) olduğu görülmüştür.

9. *Lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları ile kariyer kaygısı eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?*

Lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları ile kariyer kaygısı eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için Pearson korelasyonu analizi uygulanmış ve Çizelge 10’da gösterilmiştir.

Çizelge 10. *Lise öğrencilerin Okula Yönelik Tutumları ile Kariyer Kaygısı eğilimleri arasındaki ilişkiye ilişkin Korelasyon Analizi sonuçları*

	N	Pearson Correlation	P
KK	384		
OYT	384	-.033	.514
			$p>.05$

Çizelge 10 incelendiğinde öğrencilerin okula yönelik tutumları ile kariyer kaygısı eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı bulunmuştur ($p=.514$; $p>.05$).

Korelasyon katsayısının mutlak değerinin 0,70 ile 1,00 arasında olması yüksek kabul edilir; 0,70-0,30, orta düzey; 0,30 ile 0,00 arasındaki değer düşük ilişki olarak ifade edilir (Büyüköztürk, 2018). Öğrencilerin okula yönelik tutumlar ile kariyer kaygısı eğilimleri aralarındaki korelasyonun negatif yönde ve orta düzeyde olduğu görülmektedir ($r = -.033$).

10. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri, kariyer kaygı ve sınıf düzeylerinin ortak etkisine göre anlamlı farklılaşmakta mıdır?

Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri, kariyer kaygı ve sınıf düzeylerinin ortak etkisine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi yapılmış ve Çizelge 11’de gösterilmiştir.

Çizelge 11. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri, kariyer kaygı ve sınıf düzeylerinin ortak etkisine ilişkin iki faktörlü varyans analizi sonuçları

Varyan sın Kayna ğı	Karele r Topla mı	S d	Karele r Ortala ması	F	p	Etk i Düz eyi
Kariyer Kaygı	16912. 752	5 2	325.24 5	1.2 30	.1 54	.215
Sınıf	3523.3 10	3	1174.4 37	4.4 42	.0 05	.054
Kariyer Kaygısı *sınıf	24267. 590	9 4	258.16 6	.97 6	.5 45	.282
Hata	61867. 742	2 3 4	264.39 2			
Toplam	134442 6.000	3 8				

3

$p > .05$

Çizelge 11 incelendiğinde lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri, kariyer kaygı ve sınıf düzeylerinin ortak etkisine bakıldığında; “kariyer kaygı ve sınıf düzeylerinin”, okula yönelik tutum düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p = .545$; $p > .05$).

11. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları, kariyer kaygı düzeylerinin yordayıcısı mıdır?

Lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları, kariyer kaygı düzeylerinin yordayıp yordamadığını belirlemek için regresyon analizi yapılmış ve Çizelge 12’de gösterilmiştir.

Çizelge 12. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları, kariyer kaygı düzeylerini yordama durumunu belirleme yönelik Regresyon Analizi sonuçları

Yorda yan Değiş ken	Yorda nan Değiş ken	R	R ²	F	B	β	t	p
OYT	KK	.0 33	.0 01	.4 27	-. 0 50	-. 0 33	-. 6 54	.5 14

$p > .05$

Çizelge 12 de basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeylerin, kariyer kaygı düzeylerini anlamlı bir şekilde yordamadığı bulunmuştur ($p = .514$; $p < .05$). İşaretten bağımlı olmayan korelasyon

katsayıları: 0,10-0,29 arası küçük etki, 0,30-0,49 arası orta etki, 0,50-1,00 arası ise büyük etki olarak yorumlanabilir. R katsayısı ilişkinin gücünü gösteren etki büyüklüğüdür (Cohen, 1992; Field, 2009; Cevahir, 2020). Buna göre, lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeylerinin, kariyer kaygı düzeylerini etkileme gücü, orta düzeydir.

4. Tartışma ve Sonuç

Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri ile kariyer kaygı düzeyleri arasındaki incelemek amacıyla gerçekleştirilen araştırmada, ilk olarak lise öğrencilerinin okula yönelik tutum ile kariyer kaygı düzeyleri belirlenmiştir. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum ölçeğinden aldıkları puan ortalamasına ($\bar{x}=2.83$) göre okula yönelik tutum puanlarının “kararsızım” düzeyinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum lise öğrencilerin okula yönelik tutum düzeylerinin orta olduğunu göstermektedir. Lise öğrencilerin kariyer kaygı ölçeğinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x}= 3.29$) göre kariyer kaygı düzeylerinin “kararsızım” düzeyinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum ise lise öğrencilerinin kariyer kaygı düzeylerinin orta olduğunu, öğrencilerin mesleki gelişim sürecinde orta düzeyde kaygılı olduklarını göstermektedir. Alan yazın incelendiğinde kariyer kaygısına ilişkin Akbaş ve Okutan (2019) yaptığı çalışmada lise öğrencilerinin kariyer kaygısının düşük seviyede olduğunu tespit etmişlerdir.

Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri cinsiyet değişkeni bakımından

anlamli bir farklılık bulunmuştur. Erkek öğrencilerin okula yönelik tutum düzeyleri, kadın öğrencilerin okula yönelik tutum düzeylerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Alan yazın incelendiğinde okula yönelik tutum düzeylerinin cinsiyet değişkeni bakımından farklılaştığı gösteren çalışmaların olduğu rastlanmıştır. Adıgüzel ve Karadaş (2013) tarafından yapılan araştırma bulgularında öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre okula ilişkin tutumlarının farklılaştığı belirlenmiştir. Moon vd., (2010) tarafından öğrencilerle yürütüğü çalışmada okula yönelik tutumun cinsiyet açısından anlamli bir şekilde farklılaştığını bulmuştur.

Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri sınıf kademeleri değişkeni bakımından anlamli bir farklılık bulunmuştur. Sınıflar arası farklılık, 9. Sınıfların 10. ve 12. Sınıflar arasında; 10. Sınıfların 11. ve 12. Sınıflar arasında okula yönelik tutumlarında olduğu tespit edilmiştir. Alan yazın incelendiğinde bulunan sonuçlarla ilgili benzerliklere rastlanmaktadır. Çetinkaya, Gülaçtı ve Çiftçi (2019) tarafından yapılan çalışmada sınıf düzeyi değişkeni bakımından anlamli bir farklılık saptanmıştır. Arslan ve Bardakçı (2022) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin okula ilişkin tutumlarının sınıf düzeyine göre istatistiki olarak anlamli bir farklılık gösterdiği tespit etmişlerdir.

Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri sosyoekonomik düzeyi değişkeni bakımından anlamli bir farklılık bulunmuştur. Sosyoekonomik durumları düşük ve yüksek olan ailelerin çocuklarında okula yönelik tutum

düzeylerinde farklılaşma varken, aileleri orta düzey olan çocukların okula yönelik tutumlarında farklılaşma görülmemiştir. Alan yazında, Yıldırım (2019) araştırma bulgularını incelendiğinde ekonomik durumu değişkenin okula yönelik tutumlarında belirleyici bir etken olarak bulunmuştur.

Lise öğrencilerinin kariyer kaygı düzeyleri cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kadın öğrencilerin kariyer kaygı düzeyleri, erkek öğrencilerin kariyer kaygı düzeylerinden daha düşük olduğu söylenebilir. Alan yazında, Aygün (2020) tarafından yapılan çalışmada erkek öğrencilerin düşük ortalamaya sahip olmasını, okul sonrası iş kaygıları ve toplumsal baskının oluşacağını düşünmektedir.

Lise öğrencilerinin kariyer kaygı düzeyleri sınıf kademeleri değişkeni bakımından farklılık tespit edilmiş olup, bu farklılıklar 9. Sınıfların 10. ve 12. Sınıflar arasında; 10. Sınıfların 11. ve 12. Sınıfların arasında olduğu görülmüştür. Buna göre lise öğrencilerinin sınıf kademelerine göre kaygı düzeyleri farklılık gösterdiği söylenebilir. Alan yazına bakıldığında, Aygün (2020) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin kariyer kaygı düzeyleri ile sınıf kademeleri açısından anlamlı bir farklılık tespit etmiştir.

Lise öğrencilerinin kariyer kaygı düzeyleri sosyoekonomik durumları değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Aileleri orta düzey olan öğrencilerin kariyer kaygı düzeylerinde farklılık yokken, düşük ve yüksek gelirli olan ailelerde çocukların anlamlı

farklılaşma olduğu görülmektedir. Alan yazına bakıldığında, Okutan ve Akbaş (2019) tarafından yapılan çalışmalarında benzerlik görülmüştür.

Araştırmada, lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri ile kariyer kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamış ve aralarındaki ilişkinin negatif yönde orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Buna göre öğrencilerin okula yönelik tutumları arttıkça kariyer kaygısı azaldığı söylenebilir. Farklı bir çalışma yapan Polat, Dursun, Dik ve Gür (2021) lise öğrencilerin meslek edinme ile kariyer kaygısı arasında negatif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Öğrencilerin okula yönelik tutum düzeyleri, kariyer kaygı ve sınıf düzeylerinin ortak etkisine bakıldığında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeylerin, kariyer kaygı düzeylerini anlamlı bir şekilde yordamadığı tespit edilmiştir.

5. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre şu önerilerde bulunabilir:

- › Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeyleri ile kariyer kaygı düzeyleri arasında negatif yönlü, orta düzeyde çıkan sonucun yüksek düzeye çıkartıldığında, öğrencilerin okula karşı ilgilerini daha da artırması, kariyer kaygılarını da daha da düşmesi anlamına gelebilir.

Öğrenci kaygıları en aza indirgenebilirse okul başarısının artması anlamına gelebilir.

- › Lise öğrencilerinin okula yönelik tutum düzeylerinin orta düzeyde çıkan sonucun, yüksek düzeye çıkarılması için farklı ve ek çalışmalar yapılabilir. Bu çalışmalar sayesinde öğrencilerin okulu daha çok sevmesi, okula ilgi duyması ve okul başarısının artması anlamlarına gelebilir.
- › Lise öğrencilerinin kariyer kaygı düzeylerinin orta düzeyde çıkan sonucun, düşük düzeye indirilebilirse öğrencilerin gelecek kaygılarının azalması, meslek seçimlerini daha rahat yapabilmesi anlamlarına gelebilir.

Kaynaklar

- Adıgüzel, A., & Karadaş, H. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinin okula ilişkin tutumlarının devamsızlık ve okul başarıları arasındaki ilişki. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 49-67
- Akbaş, M. G. (2019). *Lise öğrencilerinin kariyer kaygısı üzerine bir araştırma: Antalya ili örneği*. (Tez No: 569013) [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Akbaş, M. G., & Okutan, E. (2020). Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygısına Yönelik Alan Araştırması: Antalya

İli Örneği. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8(20), 158-187.

- Alıcı, D. (2013). Okula yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi: Güvenirlilik ve geçerlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 38(168).
- Arslan, A., & Bardakçı, S. (2022). Ortaöğretim Öğrencilerinin Okula Yönelik Tutumlarının ve Başarı Amaç Yönelimlerinin Belirlenmesi. *Journal of Computer and Education Research*, 10(19), 157-183.
<https://doi.org/10.18009/jcer.1015195>
- Atik, S. (2016). *Akademik başarının yordayıcıları olarak öğretmene güven, okula karşı tutum, okula yabancılaşma ve okul tükenmişliği*. (Tez No:452189) [Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bloom, B. S. (1995). *İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme*. (Çev. D. A. Özçelik). MEB Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum*. (24. Baskı). Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (12. Baskı). Pegem Akademi.
- Cevahiroğlu, E. (2020). *SPSS ile Nicel Veri Analizi Rehberi*. Kibele Yayınları.

- Cheng, S. T., & Chan, A. C. (2003). The development of a brief measure of school attitude. *Educational and Psychological Measurement*, 63(6), 1060-1070.
- Çetin, İ. (Eylül, 2012). *Tutum nedir? Tutumların özellikleri.* https://www.tavsiyeediyorum.com/makale_9597.htm
- Çetinkaya, B., Gülaçtı, F., & Çiftçi, Z. (2019). Lise Öğrencilerinin Okula İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(20), 1-14.
- De Houwer, J., Barnes-Holmes, D., & Moors, A. (2013). What is learning? On the nature and merits of a functional definition of learning. *Psychonomic bulletin & review*, 20, 631-642.
- Fidan, N. (2012). *Okulda Öğrenme ve Öğretme.* (3. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gülcehal, E. (2019). *Okula yönelik tutum ve okul algısının öğrencilerin okulu kırma davranışı ile ilişkisi.* (Tez No: 538091) [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Gündüz, H. Ç., Yılmaz, F. N. (2016). Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarını belirlemeye yönelik ölçek geliştirme çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 1008-1022.
- Lee, J. (2016). Attitude toward school does not predict academic achievement. *Learning and Individual Differences*, 52, 1-9.
- Manaher, S. (2009). Education vs Learning: When and How Can You Use Each One? *The Content Authority*. Education vs Learning: When and How Can You Use Each One? (thecontentauthority.com)
- Moon, J. H., Van Eman, L., Montgomery, D. (2010). A Cross-cultural comparison of academic attitudes for gifted elementary and middle school students. *Journal of Gifted/Talented Education*, 20(3), 867-883.
- Nagel, M., Scholes, L. (2016). *What is Learning? Understanding development and learning: Implications for teaching.* Oxford University Press.
- Okutan, E. Akbaş, M. Ö. (2019). 15-24 Yaş Arası Öğrencilerin Kariyer Kaygılarını İncelemeye Yönelik Literatür Araştırması. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 7/1.33-41.
- Polat, M., Dursun, B. A., Dik, E. & Gür, O. (2021). Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (39), 14-23.
- Singh, K. (2007). *Quantitative Social Methods.* Sage Publications.

Sözbilir, M., Akıllı, M. ve Ozan, C. (2010).
Yusufeli 'de öğrencilerin okula
karşı tutumları. *Geçmişten
Geleceğe Yusufeli Sempozyumu*,
Yusufeli Belediyesi, Yusufeli.

Yusufeli Sempozyumu, Yusufeli
Belediyesi, Yusufeli.

Türüdü, N. O. (2019). *Öğretmenlerin iş
güvenliği kültürü ile okula yönelik
tutumları arasındaki ilişki*. (Tez
No: 530249) [Yüksek Lisans Tezi,
İstanbul Sabahattin Zaim
Üniversitesi]. Yükseköğretim
Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2004). *SPSS
uygulamalı bilimsel araştırma
yöntemleri*. Detay Yayıncılık.

Yıldırım, İ. (2019). *Akademik kontrol
odağı ve okula ilişkin tutum ile
öğrenmeye dönük tutum arasındaki
ilişkinin incelenmesi*. (Tez No:
574065) [Yüksek Lisans Tezi,
İstanbul Sabahattin Zaim
Üniversitesi]. Yükseköğretim
Kurulu Ulusal Tez Merkezi.